

SZCIENTOLÓGIA EGY ÚJ VALLÁS

M. Darrol Bryant, Ph. D.
vallás- és kultúraprofesszor
Renison College, Waterloo Egyetem
Waterloo, Ontario, Kanada

1994. szeptember 26.

SZCIENTOLÓGIA EGY ÚJ VALLÁS

SZCIENTOLÓGIA
EGY ÚJ VALLÁS

TARTALOM

I.	Szakmai háttér	1
II.	A feladat	4
III.	Az „új vallások” és a vallástudomány	4
IV.	Vallás-e a Szcientológia?	7
V.	Vallási imádatot folytató közösség-e a Szcientológia?	13

1994. szeptember 26.

SZCIENTOLÓGIA EGY ÚJ VALLÁS

M. Darrol Bryant, Ph. D.
vallás- és kultúraprofesszor

Renison College, Waterlooi Egyetem
Waterloo, Ontario, Kanada

I. Szakmai háttér

Filozófiai és politikatudományi B. A. címemet a Concordia College-ban (Moorhead, Minnesota, USA) szereztem cum laude minősítéssel, 1964-ben. Sacrae Theologiae Baccalaureus címemet a Harvard Egyetemen, a Harvard Divinity Schoolban (Cambridge, Massachusetts, USA) kaptam cum laude minősítéssel, 1967-ben. M. A. és kitüntetett Ph. D. címemet különleges vallástudományból az Institute of Christian Thoughtban (University of St. Michael's College, Torontói Egyetem, Toronto, Ontario, Kanada) szereztem, 1972-ben, illetve 1976-ban.

Tanítottam a Concordia College-ban (Moorhead, Minnesota állam, 1966 nyara), a Waterlooi Evangélikus Egyetemen (Waterloo, Ontario, 1967–1969), a Windsori Egyetemen (Windsor, Ontario, 1972 és 1973 nyara), a Torontói Egyetem levelező kurzusán (Toronto, Ontario, 1972), valamint 1973 óta a Waterlooi Egyetemen a Renison College-ban (Waterloo, Ontario). A Waterlooi Egyetemen a Renison College vallás- és kultúraprofesszoraként működöm, valamint a társadalmi fejlődéstudományok docense vagyok. 1982 óta dolgozom a Waterlooi Egyetem és a Guelphi Egyetem Reformációtörténeti Konzorciumának Támogató Karán. Voltam

a Waterloo Egyetem Vallástudomány Tanszékének vezetője (1987–1993), jelenleg pedig a Waterloo Egyetem vallástudományi M. A. végzőseinek előljárójaként dolgozom.

Vendégtudósként működtem a Cambridge-i Egyetemen (Cambridge, Nagy-Britannia, 1980), az Iszlám Tudományok Indiai Intézetében (Újdelhi, India, 1986), a Madrászi Egyetem Dr. Sz. Rádhákrisnan Haladó Filozófiatudományi Intézetében (Madrász, India, 1987), a Hamdard Egyetemen (Újdelhi, India, 1987), valamint a Nairobi Egyetemen (Nairobi, Kenya, 1994). Emellett Ázsia, Afrika, Latin-Amerika és Európa számos egyetemén tartottam előadásokat.

Négy vallástudományi kötet szerzője vagyok: *To Whom It May Concern: Poverty, Humanity, Community* (Az illetékesek figyelmébe: szegénység, humanitás, közösség) (Philadelphia, 1969), *A World Broken By Unshared Bread* (Az elosztatlan kenyér által megtört világ) (Genf, 1970), *Religion in a New Key* (Vallás új hangnemben) (Újdelhi, 1992) és *Jonathan Edwards' Grammar of Time, Self, and Society* (Jonathan Edwards nyelvtana: az idő, az Önvaló és a társadalom) (Lewiston, NY, 1993). A vallástudományok területén további tizenkét kötetnek voltam szerkesztője vagy társszerkesztője, amelyek közül néhány: *Exploring Unification Theology* (Az egyesítő teológia felfedezése) (New York, 1978), *God: The Contemporary Discussion* (Isten – A napjainkban folyó eszmecsere) (New York, 1982), *The Many Faces of Religion and Society* (Sokarcú vallás és társadalom) (New York, 1985), *Eugen Rosenstock-Huessy: Studies in His Life and Thought* (Eugen Rosenstock-Huessy – Tanulmányok az életéről és a gondolkodásáról) (Lewiston, NY, 1986), *Interreligious Dialogue: Voices for a New Frontier* (Vallásközi dialógus – Egy új határvidék hangjai) (New York, 1989) és *Pluralism, Tolerance, and Dialogue* (Pluralizmus, tolerancia és dialógus) (Waterloo, 1989). Doris Jakobshsal közös összeállításom: *A Canadian Interfaith Directory* (Kanadai hitközi címtár) (Waterloo, 1993). Több mint negyven tudományos cikket publikáltam, amelyek közül néhány: "Faith and History in Grant's Lament" (Hit és történelem Grant Panaszában), "Media Ethics" (Médiaetika), "Cinema, Religion, and Popular Culture" (Mozi, vallás és populáris kultúra), "Sin and Society" (A bűn és a társadalom), "The Consolations of Philosophy" (A filozófia vigaszai), "New Religions: Issues and Questions" (Új vallások – Témák és kérdések), "Towards a Grammar of the Spirit in Society" (A szellem nyelvtana felé a társadalomban), "Interreligious Dialogue and Understanding" (Vallásközi dialógus és megértés), "The Purposes of Christ: Towards the Recovery of a Trinitarian Perspective" (Krisztus céljai – Egy trinitárius perspektíva újraéledése felé), "From 'De' to 'Re' or Does the 'Future of Ontotheology' Require the Recovery of the Experience/Sense of Transcendence?" (Détől Réig, avagy megköveteli-e „az ontoteológia jövője” a transzcendencia élményének/érzetének visszanyerését?), "The Kumbha Mela: A Festival of Renewal" (A Kumbh Mela – Egy megújulási ünnep) és "To Hear the Stars

Speak: Ontology in the Study of Religion” (Hallani a csillagok beszédét – A vallástudomány ontológiája). Publikációim a vallás és a kultúra nagy területét ölelik fel, de feloszthatók a következő területekre: I. teológia és etika, II. észak-amerikai vallás, III. új vallási mozgalmak és IV. vallásközi dialógus.

Több mint huszonöt évig tanítottam a vallástudományok területén. A Renison College-ban (Waterlooi Egyetem) rendszeresen tartok kurzusokat a vallási keresésről, a valláskutatásról, a keresztény gondolkodás történetéről, valamint a vallásközi találkozásról és dialógusról, ahol a vallás akadémikus tanulmányozásában megszokott összehasonlító, történeti és szociológiai módszereket alkalmazzuk. Időről időre vallás és politika, vallás és irodalom, vallás és film témákban is tartok kurzusokat, továbbá oktattam a szektákról, kultuszokról és új vallási mozgalmakról szóló kurzuson. Posztgraduális kurzusokat is tartottam a kereszténységről és a világvallásokról.

Régi tagja vagyok a Kanadai Valláskutató Társaságnak, az Amerikai Vallásakadémiának, a Kanadai Teológiai Társaságnak, az Értékekért a Felsőoktatásban Társaságnak, a Királyi Ázsiai Társaságnak és a Buddhista Keresztény Tudományokért Társaságnak. Konzultánsként közreműködtem nagyobb nemzetközi és vallásközi konferenciákon, például a Világ Vallásainak Találkozásán (1985, 1990, 1992).

Vallással és kultúrával foglalkozó tudósként az 1970-es évek közepe óta tanulmányozom az új vallási mozgalmakat. Érdekelt, hogy megértsem ezeknek az új mozgalmaknak a kezdeteit, meggyőződéseit, gyakorlatait és szélesebb kultúrával való kapcsolatát. (Sok új vallás mélyebben megvizsgálva nem „új”, csak az észak-amerikai társadalom számára az.) Az is érdekelt, és némileg elszórakoztatott, hogy bizonyos közösségi szektorok milyen intenzíven, néha hisztérikusan reagálnak az új vallási mozgalmakra. Kiterjedt helyszíni kutatómunkát végeztem sok kanadai, egyesült államokbeli és indiai vallási közösségben.

Ami a Szciantológia Egyházat illeti, először az 1970-es évek közepén szereztem tudomást erről az új vallási közösségről. Aztán Torontóban és Kitchenerben (Ontario állam) találkoztam a Szciantológia Egyház tagjaival. Az 1970-es évek végén és az 1980-as évek elején alkalmam volt részt venni néhány találkozón, ahol a Szciantológia Egyház tagjai és vallástudósok gyűltek össze, hogy megvitassák a Szciantológia alapvető meggyőződéseit és gyakorlatait. Megismerkedtem az Egyház amerikai és brit ágainak néhány tagjával is. Hosszú beszélgetéseket folytattam egyháztagokkal a Szciantológiában szerzett tapasztalataikról és ezeknek az életükre gyakorolt hatásáról. Néhány kanadai egyháztaggal mind a mai napig laza kapcsolatot tartok fenn.

Felkerestem Szciantológia-központokat Kitchenerben és a torontói Yonge Streeten. Az 1970-es évek közepe óta sokat elolvastam a Szciantológia Egyház nagyobb kiadványai közül: *Dianetika: A szellemi egészség modern tudománya*, *Önkéntes lelkészek kézikönyve*, *Mi a Szciantológia?* és *A Szciantológia vallás*. Olvastam az Egyháznak az olyan társadalmi kérdésekről megjelent kiadványait is, mint a drogproblémák, a mentális egészségügyi gyakorlatok és a vallásszabadság. Olvastam főként vallásszociológusok által írt tudományos cikkeket és könyveket is a Szciantológia Egyházzal.

II. A feladat

Felkértek, hogy vallástudósként osszam meg a véleményem két kérdéssel kapcsolatban: 1. Vallás-e a Szciantológia? 2. „Vallási imádati helyek”-e a Szciantológia-egyházak? Világos a számomra, hogy ezek a kérdések igen közel állnak azokhoz a kérdésekhez, amelyek alapján bizonyos igazságszolgáltatási hatóságok a Szciantológia Egyház szervezeteinek adómentességét elbírálják. A kérdések megközelítésekor először adok némi háttérrel az új vallási mozgalmak tanulmányozásának területéről, majd áttérek a kérdés közvetlen megválaszolására. Az elemzésem és a kérdésekre adott válaszaim alapja az, hogy vallástudós vagyok, és nincs szakértelmem semmilyen jogi vagy közigazgatási területen.

III. Az „új vallások” és a valláskutatás

E század második felében rengeteg „új vallás” született mind Észak-Amerikában, mind pedig Európában. A közönségtájékoztatásban gyakran „kultuszoknak” nevezték őket, és olyan csoportokat soroltak ide, mint a Hare Krisna, a 3HO, az Egyesítő Egyház, a transzcendentális meditáció és a Szciantológia. Az „új vallások” általában olyan szenzációhajhász kijelentések miatt kerültek a közönségtájékoztatás fókuszába, miszerint az új vallási közösségek tagjai nem saját választásuk alapján, hanem „programozás” vagy „agymosás” miatt maradnak a közösségben. Az ilyen kijelentésekkel tudományos vizsgálatok (Eileen Barker, *The Making of a Moonie*, Oxford, 1984), továbbá kormányvizsgálatok (Hill-féle jelentés, „Mind-Development Groups, Sects, and Cults in Ontario,” 1980) is foglalkoztak. Bár e megbízható tudományos és kormányvizsgálatok nem találtak semmilyen alapot ilyen vádakra, ezek az előítéletes elképzelések mégis léteznek.

Amikor az 1960-as és 1970-es években a vallástudósok az „új vallási közösségek” tanulmányozásába kezdtek, sok említésre méltó megfigyelést tettek. Ezek a tanulmányok áthúzódtak az 1980-as és 1990-es évekbe, és vizsgálataikat kiterjesztették a világ más részeire is.

Az „új vallások” közül sok valójában nem volt „új”, csak Észak-Amerikának volt új. Például a Hare Krisna-mozgalmat gyakran tekintik „új vallásnak”, de az valójában csak Észak-Amerikában volt új. Indiában régóta fennálló közösség, és egy 15. századbeli hindu vallásújító, Csaitanja életéből és munkájából ered. Azóta folyamatosan létezik Indiában, de Észak-Amerikába csak az 1960-as években jutott el. Ugyanez a helyzet számos más új vallási mozgalommal is, amelyek a keleti hindu, buddhista és szikh tradíciókból származnak.

Néhány „új vallás” a régi vallások elfelejtett vagy mellőzött aspektusainak felújításából ered, gyakran a muszlim, zsidó és keresztény hit misztikus és meditatív dimenzióiból. Például Kanada első „deprogramozási” esete egy Waterlooi Egyetemen végzett fiatal nő volt, aki csatlakozott egy katolikus karizmatikus közösséghez az ontarióbeli Orangeville-ben.

Sok „új vallás” alakult ki a hittérítő kereszténység vagy a hittérítő iszlám és bennszülött afrikai és ázsiai tradíciók találkozásából. Amikor ezek a csoportok terjeszteni kezdték a hitüket Észak-Amerikában, ezt riadalom fogadta, mivel az újabb közösségek egyes meggyőződései a régebbi felekezetek számára „eretneknek” számítanak. Néhány ilyen szintetikus mozgalom – mint például az Egyesítő Egyház – a keresztény missziós világban gyökeredzik, de a bennszülött vagy tradicionális vallások elemeit, illetve „új kinyilatkoztatásokat” is beépít. Analóg ezzel a baháj tradíció, amely az iszlám tradícióból bukkan elő, de tartalmaz „új kinyilatkoztatást” is.

Némelyik új vallás általában véve „új” volt, például a Szciantológia és a Prosperos. (Lásd Robert Ellwood, Jr., *Religious and Spiritual Groups in Modern America*, Englewood Cliffs, NJ: 1973.) Mégis, még ezekben az esetekben is megtaláljuk a teljes újdonság visszautasítását, például, amikor L. Ron Hubbard kijelenti, hogy a Szciantológia „Sziddharta Buddha működésének közvetlen kiterjesztése”. (*Önkéntes lelkészek kézikönyve*) Így még ezekben az esetekben is vannak olyan meggyőződései, gyakorlatbeli, inspirációs vagy rituális elemek, amelyeknek régebbi és/vagy más tradíciókban elődei vagy párhuzamai vannak.

A vallástörténészek felhívják a figyelmet arra, hogy folyamatosan születnek „új vallási mozgalmak”. Például rámutattak, hogy a 19. századi Amerikában országszerte bukkantak fel „új vallási mozgalmak”, a 20. századi Japánban pedig különösen a II. világháború után figyeltek meg hasonló jelenséget. A 19. századi amerikai esetek többnyire a kereszténység különböző olvasatai voltak, de mindazonáltal „újak”. (Lásd Mary Farrell Bednarowski, *New Religions and the Theological Imagination in America*, Bloomington, IN: 1989.) Ekkor jelentek meg a shakerek és a kvékerek, a mormonok és az Új Fény követői, az Oneida és az Új Harmónia közösség, valamint ezernyi más vallás. Japán esetében a legtöbb új vallási mozgalom

gyökere a buddhizmusból eredt, legismertebb közülük a Szóka Gakkai. Ennek alapján a történészek a következő összefüggésekre világítanak rá: (i) bár folyamatosan születnek új vallási mozgalmak, ezek általában igen rövid életűek. Miután egy karizmatikus, profetikus vagy kinyilatkoztatásokat tevő személyiség körül megszületnek, gyakran 2-3 év alatt eltűnnek. Viszont (ii) azt a néhányat, amely fennmaradt, végül teljesen törvényes vallási tradícióként ismerték el. Vegyük például a mormonokat, Krisztus Egyházát (keresztény tudomány) és a hetednapi adventistákat, akiket 19. századi születésükkor széles körben támadtak, de most „törvényes” vallási közösségként ismerik el őket. A baháj közösség egy nem észak-amerikai példa ugyanerre a jelenségre, csakúgy, mint a buddhista gyökerű Szóka Gakkai Japánban.

A vallásszociológusok egy másik fontos jelenséget is megfigyeltek. A korábbi észak-amerikai új vallási mozgalmak más társadalmi rétegekben terjedtek el, mint a késő 20. századiak. Új vallási mozgalmak jellemzően a társadalom peremére szorult, hátrányos helyzetű rétegekben születnek. Ez a jelenség könnyen megfigyelhető. Ha végigsétálunk az amerikai városok gettóin (vagy Latin-Amerika faveláin, esetleg az Afrika nagyvárosait körülvevő földfogláló városokon), vagy felkeressük a falusi szegényeket, rengeteg kevésbé ismert vallási csoportosulást fedezünk fel. Csak ezeken a területeken nem fordítanak különösebb figyelmet rájuk. A késő 20. századi vallási mozgalmakban új elemként jelent meg, hogy más társadalmi osztályokat vonzottak magukhoz: a közép- és felső középosztály fiataljait. (Lásd Bryan Wilson, *The Social Impact of New Religious Movements*, New York, 1981.) Könnyen elképzelhető a közép- vagy felsőbb osztálybeli szülők elkeseredése, amikor megtudják, hogy 25 éves fiuk, aki a Harvardon végzett, most egy koreai messiás követője, vagy hogy 24 éves lányuk, aki a Torontói Egyetemen végzett, most „Hare Krisnát” énekel a repülőtéren. De a történelemből tudjuk – például Szent Tamást szülei egy évig fogva tartották, amikor dominikánussá, majd pedig egy új vallási rend tagjává akart válni –, hogy gyakran történtek ilyen reakciók, amikor immár felnőtt gyerekek új vagy szokatlan vallási tradíciókhoz csatlakoztak. Az 1960-as és 1970-es évek népszerű új vallásaihoz vonzott felnőtt ifjak nem voltak sem szegények, sem a társadalom szélére szorultak. Közép- és felső középosztályból származtak. Ezenfelül ezek a mozgalmak általában sokkal kisebbek voltak, mint amit a média beszámolóit sejtettek. Kanadában például sok új vallási közösség tagsága sokkal inkább százakban vagy ezrekben volt mérhető, nem pedig tíz- vagy százezrekben, ahogy azt ezen új közösségek ellenfelei gyakran hangoztatták. Természetesen emellett volt néhány kanadai csoport, amely nagyobb tagságot tudhatott magáénak.

Bár az „új vallások” olyan jelenségeket hoztak felszínre a vallástudósok társadalma számára, amelyek ellentmondtak néhány konvencionális akadémiái képzetnek, tudomásom szerint egyetlen vallástudósnak sincs semmiféle kétsége afelől, hogy az „új vallások” esetében vallási jelenségekkel van dolgunk. Noha az gyakran volt nagyobb nyilvános viták tárgya, hogy „jó

vallásról” vagy „rossz vallásról” van-e szó, a vallástudósok azt sosem vonták kétségbe, hogy vallási jelenségekkel találkozunk. (Lásd J. Gordon Melton, *Encyclopedic Handbook of Cults in America*, New York, 1986 és *The Encyclopedia of American Religions*, Detroit, 1989, amely tartalmazza az „új vallásokat”.)

IV. Vallás-e a Szcientológia?

A vallás modern akadémikus tanulmányozását, amely a 19. és 20. században kezdődött, meg kell különböztetni a teológia klasszikus ágaitól. Míg a teológia feladata egy adott közösség (keresztény, zsidó, mohamedán, hindu stb.) hitének feltárása volt – ez nyugaton általában a keresztény hitet jelentette –, addig a vallás akadémikus tanulmányozása az összes vallási jelenség tudományos leírását és elemzését célozta meg. Így a vallástudomány modern irányának egyik első feladata az volt, hogy megszabadítsa a vallás definícióját a kereszténységgel való jellemző azonosítástól. A vallás szabványos szótári meghatározásai még tükrözik azt a korábbi tendenciát, amely a vallást általánosságban elsősorban a kereszténység és más monoteista hitek jellemzőivel azonosítja. Ezek a definíciók gyakran utalnak arra, hogy a vallás egyedüli és központi jellemzője a „hit egy Legfelsőbb Lényben”. Ugyanakkor a vallástudósok több olyan nagy és régi vallást ismernek, amelyek nem osztják a „hitet egy Legfelsőbb Lényben”. Kiemelkedő példák erre a buddhizmus, különösen a théraváda formái, ahol az ilyen hitet kerekén visszautasítják, és a dzsainizmus, amely szintén kerekén elutasítja ezt a hitet. Pedig e vallások több mint kétezer évesek. Ráadásul már a konfuciusi tradíciók is minimalizálták a Transzcendensre, és jelentősen megerősítették a helyes emberi kapcsolatokra helyezett hangsúlyt. A hinduizmusban sok isten és istennő jelenik meg, nem csak egyetlen „Legfelsőbb Lény”. Ezenfelül a Nyugat monoteista hiteinek erősen misztikus tradíciói is gyakran érveltek Isten „Legfelsőbb Lény”-ként való felfogása ellen, és ragaszkodtak ahhoz, hogy Isten valósága túlmutat az ilyen elképzeléseken. Ezért látszott lényegesnek, hogy a vallás definiálása vagy értelmezése megfelelően az emberiség történelmében átvonuló vallási tradíciók sokféleségének.

Ugyanakkor felismerhető, hogy az emberiség vallási tradícióiban végig megjelenik egy olyan közös dimenzió, amely túlmutat az e világi léten. Ezt a dimenziót vagy valóságot azonban igen sokféleképpen nevezték. Míg a keresztények „Istennel való egyesülésre” törekednek, a mohamedánok pedig igyekeznek „alárendelni magukat Allah akaratának”, addig a buddhisták inkább arra hajlottak, hogy „belső megvilágosodást, azaz szatorit” érjenek el, a hinduk az „örök atman vagy Önvaló” megvalósításán fáradoztak, a dzsainok pedig egy „jó elme” kiművelésére törekedtek. Így a vallásnak a modern vallástudományban született definíciója elismer valamilyen tág értelmezésű „Odafent”-et, amely azokat a vallásokat is magába foglalja, amelyekben vagy nincs egy „Legfelsőbb Lény”, vagy a Végső más felfogása nevében kerekén

elutasítanak egy ilyen gondolatot. Míg minden vallás azonosítja az élet *szent* dimenzióját, nem minden vallás azonosítja ezt a szentséget egy „Legfelsőbb Lénnel”.

Míg a nyugati protestáns keresztények esetleg a *hitre* helyezik a hangsúlyt a vallás központi részeként, addig a vallási élet más irányai – akár keresztények, akár nem – nagyobb hangsúlyt fektetnek a *gyakorlatra*. A buddhizmusban például a gyakorlat jelenik meg: a nyolcszoros ösvény gyakorlása a szenvedés legyőzésének útja. A hinduizmusban egy teljes úttal találkozunk a Végző felé, ahol az ember egész élete gyakorlatból (*rádzsa jóga*) vagy munkából (*karma jóga*) áll. De a gyakorlat nemcsak meditáció, elmélkedés vagy cselekvés, hanem ima is, etikus viselkedés, családi kapcsolatok és sok más gyakorlat. Bár változó mértékben, de minden vallási tradícióban létezik egy teljes élet, amelyet a vallás ideáljának megfelelően kell élni, és ez egy gyakorlatban megmutatózó élet. Így az adott vallási út ideáljaihoz és etikai útmutatásaihoz való igazodás gyakorlata egy további dimenzióknak tekinthető a vallás mibenlétének megértésében. Ezenkívül a vallási közösségekben és tradíciókban megfigyelt gyakorlat gyakran szertartásos gyakorlat.

Így a modern vallástudomány végül elismerte a vallási élet egy további dimenzióját, nevezetesen a rituális dimenziót. A szertartások és rituálék a vallási közösség olyan rendszerezett tevékenységei, amelyek az élet Végző dimenzióival való kapcsolatot hivatottak megkönnyíteni. Némelyik kínai tradícióban a szertartásokat alapvetőnek tartották a kozmosz rendjének fenntartásához. Ezek többnapos, alaposan kidolgozott események voltak. Néhány vallási tradíció, pl. a kvéker keresztényeké, háttérbe szorítja a rituálét, de a közösségük számára még itt is alapvetőnek tartják a „csendben való gyülekezés” szerepét. Bár a rituális dimenzió tradícióról tradícióra nagyban változik – még egy adott tradíción belül is, ahogy az ortodox kereszténység szertartásos csillogása és a mennonita találkozójához szertartásos egyszerűsége tanúsítja –, ez a dimenzió jelen van az emberiség vallási életében.

Ezek az elemek – hit, gyakorlat és rituálé – nem szigetelődnek el tökéletesen egymástól, hanem együtt vannak jelen a vallásos közösség életében, és így hozzák létre annak saját, jellemző *életmódját* és *kultúráját*. Ily módon a hinduk olyan meggyőződések, gyakorlatok és szertartások komplexumában vesznek részt, amelyek az életmódjuk megkönnyítését szolgálják, egy olyan életmódot, amely egyszerre rendelkezik e világi és e világon túli dimenziókkal. Az angol *religion* (vallás) szó latin töve (*religare*) azt jelenti: „összekötni”, és itt jól láthatjuk az „összekötni” kétféle jelentését: van „az emberi és az isteni” „összekötése” a valláson keresztül, valamint az emberi lények „összekötése” egy vallási közösségen belül.

E megfontolások fényében született meg a modern vallástudományban egy olyan megértés a vallásról, miszerint a vallás *meggyőződések* (*hit*), *gyakorlatok*, *viselkedésminták* és *rituálék*

komplexuma által összekötött férfiak és nők közössége, akik ezen az úton járva igyekeznek az emberi életet összekapcsolni a szent/isteni étellel. Létfontosságú azonban megértenünk, hogy a vallás e meghatározásának valamennyi dimenzióját – közösség, hit, gyakorlat, viselkedésminta, rituálé, út, isteni – a) egy adott vallási tradíció saját kifejezésein keresztül lehet értelmezni, és b) az elemek viszonylagos hangsúlyossága tradícióként eltérő. Így például a vallás „közösségi” dimenziója nagyobb hangsúlyt kaphat az ortodox judaizmusban, mint a taoizmusban vagy akár a judaizmus más irányzataiban. Hasonlóan, az isteni tekinthető egy Transzcendens Valóságnak, mint a judaizmusban, vagy egy immanens, bár nem felismert Önvalónak, mint néhány hindu iskolában. De az ilyen variációk nem érvénytelenítik a vallás definícióját, csupán a vallási jelenségek sokféleségét tükrözik, amelyre a vallás modern, akadémikus leírásának ki kell terjednie.

A fentiek fényében tehetjük fel a kérdést, hogy vallás-e a Szciantológia. A rövid válasz: „igen”. Ezt világosabbá tehetjük, ha most vesszük a vallás fenti értelmezését, és összevetjük a Szciantológia esetével.

Az emberi élet jelentésének és végső céljának tekintetében találkozunk-e a Szciantológia Egyházban vallásos meggyőzések saját, jellemző rendszerével? Még a Szciantológia közösségével és irodalmával való legfelületesebb ismeretség esetén is bárki azt a választ adja, hogy igen. Saját irodalmuk szerint a Szciantológia „alkalmazott vallásos filozófia és technológia, amely megoldja a szellem, az élet és a gondolkodás problémáit”. „A szellem, az élet és a gondolkodás problémái” nem tartósak, hanem – a Szciantológia szerint – legyőzhetők. „A szellem, az élet és a gondolkodás problémáinak” legyőzése – a Szciantológiában – a tudatosság és a tudás köré központosul. E tudatosság és tudás központjában a *thetán* és a *nyolc dinamika* áll. Röviden mindegyiket meg kell magyarázni, hogy láthatóvá váljon a Szciantológia hitének néhány központi aspektusa.

A Szciantológia szerint emberi mivoltunk három részből tevődik össze: a testből, az elméből és a *thetánból*. A *thetán* a Szciantológiában analóg a kereszténységben használt lélekkel és a hinduizmusban használt szellemmel. Az élet problémájának része, hogy az emberi lények elvesztették az igazi természetükre vonatkozó tudatosságukat. A Szciantológiában ez magunkra mint *thetánokra* vonatkozó tudatosságot jelent. Ugyanakkor a magunkra mint *thetánokra* vonatkozó tudatosság és tudás alapvető a boldoguláshoz és a túléléshez. Az emberi lények gyakran összekeverik legmélyebb valóságukat a testtel vagy az elmével, vagy csupán testnek és/vagy elmének látják magukat. De a Szciantológia számára alapvető, hogy az emberi lények helyrejöjjenek, és felismerjék igazi szellemi természetüket, ami a Szciantológia nyelvén kifejezve annyi, hogy „az egyén egy *thetán*”. *Thetánként* az emberi lények „szellemi természetűek, halhatatlanok és »úgyszólván elpusztíthatatlanok«”.

Mivel az ember önmagára mint thetánra vonatkozó tudatosságát elhomályosították az „engramok”, vagy e tudatosság elveszett a thetánnak a testtel és/vagy az elmével való összekeverésében, a fő vallásos feladat az illető szellemiségének helyreállítása. Ez alapvető, mivel „a thetán minden teremtésnek és magának az életnek is a forrása”. E tudatosság az első fázis egy olyan vallási út gyakorlásában, amely eljuttat – a Szciantológia szavaival élve – a *Clearré* váláshoz. Amikor az emberi lények tudatára ébrednek – Szciantológia szerinti – igazi természetüknek, valamint a valóság koncentrikus köreinek, akkor – a szciantológusok így hiszik – szabadon és teremtő módon haladhatnak az élet nyolc dinamikáján keresztül. (Lásd *Mi a Szciantológia?*, 1992-es kiadás.)

Az élet alapüzenete a Szciantológia szerint: túlélés a nyolc dinamikán. Az első dinamika „önmagunk”, vagyis az élet dinamikája az egyénként való túlélésre. Az első dinamika egyre táguló létezési körökön belül helyezkedik el, amelyek a nyolcadik dinamikáig, vagyis a Végtelenig terjednek ki. Mivel a nyolc dinamika felvázolása a Szciantológia alapjaihoz tartozik, érdemes lesz körvonalazni mindegyik „dinamikát”. Ahogy jeleztük, a dinamikák az egyéni létezésnél, vagyis „önmagunk”-nál és ennek a túlélésre való készítésénél kezdődnek, majd áthaladnak a második dinamikán, amelyet a Szciantológia úgy nevez, hogy „kreativitás” vagy „dolgok létrehozása a jövő számára”, és ebbe beletartozik a család és a gyereknevelés. A harmadik dinamika a „csoportok túlélése”, az életnek az a része, amelybe önszerveződő közösségek, barátok, vállalatok, nemzetek és népcsoportok tartoznak. A negyedik dinamika „az emberi faj” vagy a „készítés a túlélésre a teljes emberiségen keresztül és a teljes emberiségként”. Az ötödik dinamika az „életformák” vagy „az összes élő dolog készítése” a túlélés felé. A hatodik dinamika a „fizikai univerzum”. A hetedik dinamika a „szellemi dinamika” vagy a készítés arra, hogy „maga az élet túléljen”. A nyolcadik dinamika „a készítés a VÉGTENKÉNT való létezésre”, vagy amit mások „Legfelsőbb Lénynek vagy Teremtőnek” hívnak. „A dinamikák ismerete lehetővé teszi, hogy könnyebben szemügyre vegyük és megértsük az élet bármely vonatkozását.” (*Mi a Szciantológia?*, 1992-es kiadás, 149. o.) A vallásos utazás és feladat az élet egészén belül vagy – a Szciantológia szavaival élve – a nyolc dinamikán bontakozik ki.

Különösen a nyolcadik dinamikán belül találkozunk azzal, hogy a Szciantológia megerősíti azt, amit „mások” Legfelsőbb Lénynek vagy Teremtőnek neveznek. De a Szciantológia inkább a „Végtelen” szót használja, amikor „minden mindenségéről” van szó. A Szciantológia „Végtelennel” kapcsolatos szűkszavúságának más tradíciókban is megvannak a párhuzamai. A Végso Misztérium előtt minden tradíció misztikusai mérsékletet – sőt csendet – javallanak.

A Szciantológia thetánra vonatkozó meggyőződéseinek megvan a párhuzama más vallási tradíciókban, ahogy a nyolc dinamikába és a dolgok végső szellemi természetébe vetett

hitüknek is. A Szcientológia vallási törekvése inkább hasonlít a megvilágosodás és ráeszmélés keleti módozataira, mint a vallási törekvés nyugati változataira, amelyek jobban hangsúlyozzák az Isteni Akarat teljesítését. Néhány tudós még azt is megkockáztatja, hogy a Szcientológia valamiféle „technologizált buddhizmus” (lásd F. Flinn in J. Fichter, ed., *Alternatives to American Mainline Churches*, New York, 1983), míg mások a keleti elmefejlesztő technikákkal való párhuzamait hangsúlyozzák. De a nyolc dinamikában való hitük párhuzamba állítható a lélek Istenhez való utazásának középkori víziójával, amely utazás a Végső Misztériummal, Istennel való azonosulásban tetőzik.

Néhány más valláshoz hasonlóan a Szcientológia a vallási törekvést túlnyomórészt vallásterápiái viszonylatban látja, azaz az emberi problémával való foglalkozás során az élet elveszett vagy rejtett emberi szellemi erejét vagy dimenzióját érik el. A buddhizmusban a probléma és a folyamat az, hogy a felvilágosulatlantól haladnak a felvilágosulthoz, a kereszténységben a bűnöstől a megváltotthoz, a Szcientológiában pedig a „precleartól” a „Clearhez” és azon túl. A Clear állapot itt az ember szellemi természetére vonatkozó tudatosságot és megvalósult szellemi szabadságot jelent, a múlt tapasztalatainak terheitől szabadon és racionális, erkölcsös létezésre képesen. A Szcientológiában ez a vallási keresés természete, a vallási törekvés célja. Ez a törekvés azonban nem fejeződik be a Clear állapotnál, hanem magasabb szellemi tudatossági és képességi szintek felé folytatódik a felsőbb, azaz „operatív thetán” szinteken. Ezek a felső szinteken az egyén képes önmaga és a környezete irányítására, illetve – ahogy a Szcientológia hitelvei megfogalmazzák – „ok lenni az élet, a gondolat, az anyag, az energia, a tér és az idő felett”.

A fent vázolt meggyőződésekhez kapcsolódik egy vallási gyakorlat és út is. A Szcientológiának ezt a dimenzióját saját szavaikkal gyakran „technológiaként” írják le, vagyis az alapelvek alkalmazásának módszereiként. A Szcientológiában a vallási gyakorlat központjában az *auditálás* jelensége áll, amelyet a szcientológusok szentségnek tekintenek. Ez olyan eljárás, amely által az egyén tudatára ébred rejtett szellemi korlátainak, amelyek megakadályozzák abban, hogy tudatára ébredjen alapvető szellemi természetének mint thetán, és ennek megfelelően éljen. Ezeket a teljesen működő vagy beteljesedett élet útjában álló akadályokat „engramoknak” hívják. Az „E-méter” néven ismert vallási segédeszközt az auditálásban használják a hívek vagy Szcientológia-követők segítségével, hogy felismerjék és legyőzzék ezeket a negatív gátakat a Clear felé vivő úton. (Lásd L. Ron Hubbard, *Önkéntes lelkészek kézikönyve*, Los Angeles, 1976.) Az auditálási eljárás egy vallási specialista – az *auditor*, aki lelkész vagy képzés alatt álló lelkész a Szcientológia Egyházban – és egy auditálásban részesülő személy, a *preclear* között zajlik. A megszabott eljárásmodokat és kérdéseket használó auditálás arra szolgál, hogy a preclear képessé váljon a tudatára ébredni, mi is ő, és fejlessze arra való képességét, hogy

hatékonyabban éljen. A szcientológusok hiszik, hogy e gyakorlat által a személy „a szellemi vakság állapotából a szellemi létezés örömteli fényébe” jut.

Az ilyen gyakorlatoknak megvan a párhuzamuk más tradíciók szellemi tanaiban, amelyek hasonlóan igyekeznek felébreszteni az ember szellemi természetét. Bár az E-méter technológiája a Szcientológiában kizárólag a mi századunkra jellemző, a mögötte lévő alapgondolat nem. Az E-méter szerepe analóg némely buddhista tradíció mandaláival vagy más keleti tradíciókban a külső eszköz segítségével végzett meditációval.

Ezenfelül a szcientológusok hite pontosan az, hogy L. Ron Hubbard a valóság természetének mély ismeretét érte el, valamint gyakorlati technológiát adott az ember igazi természetének helyreállításához. Hubbard írásai szolgálnak hivatalos tananyagként a Szcientológián belül, hasonlóan más tradíciók szent irodalmához, a hindu Védákhoz, a buddhista szútrákhoz stb. De Hubbard meglátásai a szcientológusok állítása szerint nem pusztán hit tárgyai, hiszen a Hubbard által megalkotott vallási út gyakorlásával tapasztalati megerősítést lehet róluk nyerni. Ez megtalálható a régi buddhista bölcsességben is, amely elsőbbséget ad a tapasztalatnak.

A szcientológusok gyakorlata túlmutat ezen a központi vallásos technológián és úton, mivel a Clear állapot felé haladáskor – és azon túl – az ember összes cselekedete szabadabbá, dinamikusabbá és jelentőségteljesebbé válik. E cél elérése felé haladva a szcientológusok olvassák a tananyagokat, próbára teszik a meggyőződéseiket, tevékenykednek a szélesebb társadalomban, fejlesztik belső életüket, házasodnak, és minden cselekedetükben és viselkedésükben igyekeznek megvalósítani hitük ideáljait. A Szcientológia irodalmában számos hivatkozás található „viselkedési kódexekre” és más etikai útmutatásokra, amelyek a szcientológusok életét hivatottak alakítani.

A vallás nem csupán egy meggyőződés-, szertartás- és gyakorlatrendszer, hanem az ilyen meggyőzések, szertartások és gyakorlatok által összefogott emberek közössége is. A Szcientológiában is megtaláljuk a vallásos élet e dimenzióját. A világ sok részén találkozunk azzal, hogy a szcientológusok vallásos közösségként rendszeresen összegyűlnek. Találunk prédikációkat, felolvasást a Szcientológia Írásaiból, L. Ron Hubbard felvett előadásainak hallgatását stb. E cselekedetek szándéka az ember hit melletti elkötelezettségének mélyítése és e hit ismeretének kiterjesztése másokra. A közösséget azok alkotják, akik a Szcientológiában válaszokat és technológiákat találtak az élet alapvető kérdéseire. (Lásd Eileen Barker, *New Religious Movements, A Practical Introduction*, London, 1989.)

Következtetés: A Szciantológiára vonatkozó fenti áttekintés alapján, amely a vallás modern, tudományos definíciójának elemeit veszi figyelembe, egyértelmű, hogy a Szciantológia vallás. Rendelkezik saját jellegzetes meggyőződéseivel és leírásával egy észrevétlen, szellemi rendről, saját jellegzetes vallási gyakorlatával és rituális életével, megvannak a saját hivatalos tananyagai és közösségépítő tevékenysége.

V. Vallási imádatot folytató közösség-e a Szciantológia?

Ahogy a vallás modern, akadémikus definíciója is szükségesnek találta a régebbi definíció kitégítését olyan vallási viselkedés-, gyakorlat- és meggyőződéstípusokra, amelyek túlmennék a nyugati monoteisztikus tradíciók határain, úgy a modern, akadémikus definíciónak a „vallási imádat” értelmezésében szintén túl kellett mennie a nyugati felfogáson, és magába kellett foglalnia a vallási és szellemi élet keleti tradícióinak gyakorlatait.

Történelmi és globális szempontból a vallás tanulmányozója az „imádati viselkedés és cselekvés” széles tartományával találkozik. A bennszülött népek kozmikus vallási tradíciói az imádati tevékenységeket a természet és a Teremtő kozmikus ritmusaihoz igazították. Jóformán a közösség minden tettét – a vadászattól a növényültetésig, a születéstől a halálig – rituális vagy imádati tevékenység előzte meg. A Nyugat történelmi vallási tradícióiban az ima és a rituálé az imádatot folytató közösség központi cselekedetei. Az imádatba tartozhat az Allahról való megemlékezés napi ötszöri imában, a Jahvéval való szövetség felidézése a szent napokon, valamint „Krisztus testének” felmutatása a római katolikus hit napi miséin. A Kelet tradícióiban vallási imádat lehet akár a jögi csendes meditációja a Himalájában, akár az égbe öltözött dzsainok ismétlődő kántálása egy „tökéletessé vált lélek” képe előtt, akár a kimunkált sintó rituálék a „kamik” jelenlétében, amelyek jelen van minden vízcseppben vagy falevélben, akár a tibeti buddhisták – akik tagadják a Teremtő isten képzetét – egész hetes „kántálás és ima” szertartásai. A vallás modern tanulmányozói kezdik úgy tekinteni, hogy a vallási imádat általában olyan vallási cselekvéseket jelent, amelyek segítik a láthatatlan Szenttel való kapcsolatot vagy a hozzá való igazodást. Globális és történelmi szempontból ez sokféle cselekvést és viselkedést foglal magába.

A Szciantológia Egyházon belül széles körű vallási imádati tevékenységet találunk; olyan cselekedeteket, amelyek a Szenttel való kapcsolat és a hozzá való igazodás előmozdítását szolgálják. Ezek megtalálhatók a (fent leírt) *auditálási* tevékenységükben és *képzésükben*. Az auditálás az a gyakorlat, amely elvisz „precleartól” „Clearig” és azon túl; a Szciantológiában ez a módja az önmagunkra mint halhatatlan lényre – a *thetánra*, erre az észrevétlen dimenzióra,

amely a vallási élet tárgya – vonatkozó tudatosság előmozdításának. Ugyanilyen fontos a Szciantológiában a képzés gyakorlata. Auditálással az ember szabaddá válik; képzéssel szabad *marad*, és megtanulja, „hogyan érje el a célt, az állapotok javítását az életben”.

Ahogy már jeleztük, a vallási imádat formái egy adott vallási tradícióban összhangban vannak az arra vonatkozó tapasztalatukkal, hogy mi is szent és/vagy végső. A Szciantológia számára a képzés az a tevékenység, amely képessé teszi az embert arra, hogy végighaladjon a nyolc dinamikán a nyolcadik dinamika, a Végtelen felé. A Szciantológiában a képzés se nem véletlenszerű, se nem szimpla „tanulás”. Inkább egy precíz sorrend szerinti haladás egyéni tempóban, egy úgynevezett „ellenőrzőlap” alapján, azzal a céllal, hogy az ember nélkülözhetetlen tudást szerezzen, valamint képességet arra, hogy ezt a tudást a mindennapi életben alkalmazza. A Szciantológiában többfajta tanfolyamot kínálnak, a bevezetőktől kezdve „a thetán végső képességeiről szóló tudást” tartalmazóig.

A vallási imádati tevékenység ismerősebb formái a közösségi rituálékban találhatók, amelyekre akkor kerül sor, amikor a szciantológusok szertartásokra és ceremóniákra gyűlnek össze. A Szciantológia irodalma olyan szertartásokat és rituálékat tartalmaz, amelyek az életciklus nagyobb eseményeit jelzik: a születést, a névadást, a házasságot és a halált. A szciantológus közösség szemlélete szerint ezek a szertartások és rituálék az élet ezen eseményeit az élet szent mélységeivel kötik össze. (Lásd L. Ron Hubbard, *The Scientology Religion*, London, 1974, ahol megtalálható néhány szertartás és rituálé leírása.) A Szciantológia ezen életciklus-rituáléinak analóg megfelelői jóformán minden más vallási tradícióban megtalálhatók. Ilyen rituálék szentesítik azt a meggyőződést, hogy az emberi élet hozzá van kötve észrevétlen, szellemi dimenziókhoz, amelyeket – ha az emberi élet teljességének és beteljesülésének elérése a célunk – fel és el kell ismerni.

A vallási imádat cselekedetei lehetnek egyéni és közösségi is. Ez valószínűleg az imával kapcsolatban a legnyilvánvalóbb, de igaz a meditációs cselekedetekre és a spirituális tanokra is. Akár az egyedül imádkozó szufiról van szó, akár a másokkal együtt forgótáncot járva imádkozóról, mindenképpen imádati tevékenységgel van dolgunk. Akár egyedül mélyed meditációba a buddhista a hegyoldalban, akár másokkal együtt egy *szútrát* kántálva, mindenképpen imádati cselekedetekkel állunk szemben.

A Szciantológiában találkozunk a vallási imádat mind egyéni, mind közösségi cselekedeteivel. Azonban a Szciantológiában, mint a felismerést hirdető keleti tradíciókban, az egyéni erőfeszítés a központi. A teljes szellemi szabadság felismerésének, illetve a felé való

haladásnak a folyamata a Szciantológiában auditálást és képzést jelent. Ennek analógiája a keleti tradíciókban a „guru-tanítvány” viszony. A „guru-tanítvány” viszonyban a fő imádati cselekedetek belső tettek, amelyek a hinduizmusban előmozdítják az *atman*, a lélek – ami egyben a Végső – felismerése felé tett lépéseket. Ezek a belső mozgások bizonyos külső cselekvésekkel kapcsolódhatnak össze, mint például jógaállások vagy légzési technikák, vagy akár bizonyos belső cselekvésekkel is, mint amilyen egy kép vizualizálása. Ezek a belső szellemi mozgások rövidebb vagy hosszabb időszakokra terjedhetnek ki, és részei a hívő imádati tevékenységének. Sok keleti tradícióban az egyén szellemi életben való növekedésre irányuló aszketikus és meditatív képzési és fegyelmezettségi cselekedetei sok hónapra vagy évre is kiterjedhetnek, vagy lényegi egyedüllétet is előírhatnak, miután a mester megadta az irányítást. Bár a gyakorlatot egyedülletben végzik, a közös meggyőződések, a hitek és a közös tettek révén az összekapcsolódik egy közösség életével. A Szciantológiában ez a helyes kontextus az auditálásra és a képzésre, ahol a vallási tanácsadó és a személy közötti kapcsolat kulcskérdés. Itt megint felfedezhető a párhuzam a keresztény kolostori tradíciók szellemi vezetőjével, a protestáns tradíciók lelkipásztorával, a hindu tradíciók gurujával és a tibeti buddhista tradíciók lámájával.

A Szciantológiában ezek az auditáláshoz és képzéshez kötődő belső és spirituális cselekedetek, amelyek az ember szellemi természetének feltárását segítik, a vallási tudás és képzettség gyarapításával is összefüggnek. A Szciantológia kontextusában ez elsősorban L. Ron Hubbard Dianetikáról és Szciantológiáról szóló Írásainak és felvett előadásainak tanulmányozását jelenti. (De magába foglalja az általa megalkotott tanfolyamokat is, valamint az általa írt és rendezett filmeket.) A szellemi gyakorlat és az írástanulmányozás összekapcsolása megint csak megtalálható több tradícióban. A klasszikus hindu jógi egyidejűleg gyakorolja az önmegtartóztatást, és olvassa a Védákat. A jámbor mohamedán olvassa a Koránt, és megtartja a nappali böjt hónapját. E tevékenységekről azt tartják, hogy megerősítik egymást a szellemi ösvényen.

Következtetés: A Szciantológia gyakorlatára és tevékenységére vonatkozó fenti áttekintés alapján azt a következtetést vonom le, hogy a Szciantológia igenis foglalkozik vallási imádati tevékenységgel a vallási imádati helyeken, az imádat modern vallástudományi értelmében. A szciantológusok tevékenységei, amelyeket a vallási imádati helyeiken végeznek, beleesnek az emberiség vallási életén belül megtalálható sémák és gyakorlatok tartományába.

M. DARROL BRYANT
1994. szeptember 26.

